دەستەی پاراستن و چاککردنی ژینگە

ژمارە: ١٩٤٠ لە ٢٠٢١/١١/٢٢

بەپێی حوکمەکانی ماددەی (١٠) لە یاسای دەستەی پاراستن و چاککردنی ژینگە لە هەرێمی کوردستان - عێراق ژمارە (٣)ی ساڵی ٢٠١٠ و بڕگەکانی ماددەی (٤٥) لە یاسای پاراستن و چاککردنی ژینگە لە هەرێمی کوردستان-عێراق ژمارە (٨)ی ساڵی ٢٠٠٨ لە هەرێمی کوردستان - عێراق ئەم ڕێنماییەی خوارەوەمان دەرکرد:

ڕێنمایی ژمارە (١)ی ساڵی ٢٠٢١

ڕێنمایی تایبەت بە ڕاوکـــردن

ماددەی (١) : ئامانج و پێناسەکان

مەبەست لەم زاراوەو دەستەواژانەی هاتووە واتاکانیان بەرامبەریانە بۆ مەبەستەکانی ئەم ڕێنماییە:

یەکەم: هەرێم: هەرێمی کوردستان - عێراق.

دووەم: دەستە: دەستەی پاراستن و چاککردنی ژینگە لە هەرێم.

سێیەم: فەرمانگەی پەیوەندیدار: فەرمانگەی کاروباری هونەری و فەرمانگەی پارێزگاکان و ئیدارە سەربەخۆکان.

چوارەم: ئاژەڵی کێوی: ئەو گیانلەبەرانەن کە لە ژێر چاودێری مرۆڤدا ناژین، بەڵکو لە بیابانەکان یان دارستانەکان یان بە شێوەیەکی گشتی لە وشکانیدا دەژین .

پێنجەم: ڕاوکردن: ڕاوکردنی گیانلەبەری کێوی.

شەشەم: ڕاوچی: ئەو کەسەیە بە یاسا ڕێپێدراوە بە ڕاوکردن.

حەوتەم: پاراستەی سروشتی ژینگەیی: مەبەست لە پاراستەی سروشتی ژینگەیی هەر ڕووبەرێك لە زەوی یان ئاوی دەگرێتەوە کە ڕەهەندێکی جوگرافی دیاریکراوی هەیە و سیستەمێکی سروشتی تایبەت لەخۆ دەگرێت، یان چەند زیندەوەرێك هاوژیانن لە سیستەمێکی ژینگەیی دیاریکراودا، هەندێکیان دوچاری هەرەشەی لەناوچوون و داروخان و بنبڕبوون دەبنەوە. وە تێڕوانینی بۆ دانانی بەهای ئەو سیستەمانە لە لایەنی رۆشنبیری و زانستی و گەشت و گوزاری یاخود جوانی، وە بەمەبەستی پاراستن و بەردەوام بوونی سروشتی ژینگەیی پاراستنی یاسایی بەسەردا دەسەپێندرێت .

هەشتەم: لیژنە: پێکدێت لە سەرۆکی دەستە و بەرێوەبەری فەرمانگە پەیوەندیدارەکان.

ماددەی (٢): ئامانج لەم ڕێنماییە:

یەکەم: پاراستنی سروشت بەهەموو پێکهاتەو ڕەگەزەکانیەوەو هەریەکە لە گیانلەبەران و باڵندەو ماسیەکان و هتد...

دووەم: پارێزگاریکردن لە هاوسەنگی سروشتی و ژینگەیی لە هەرێم.

سێیەم: ڕێکخستنی ڕاوکردنی گیانلەبەران بە هەموو جۆرەکانی.

ماددەی (٣):

یەکەم: بەپێی ئەم ڕێنمایییە لیژنەیەکی هەمیشەیی پێکدێت تایبەت بە ڕێکخستنی ڕاوکردن ناودەبرێت بە (لیژنەی کاروباری ڕاو).

دووەم: لیژنە هەڵدەستێ بەم ئەرکانەی خوارەوە:

أ- قەدەغەکردن و دیاریکردنی (سنوردارکردنی) کات و شوێنی ڕاوی هەندێ لە گیانلەبەران.

ب- دیاریکردنی جۆری چەکی ڕاوکردن و کەرەستەکانی ڕاو.

ج- دیاریکردنی جۆر و بەهای ئاژەڵ و باڵندەی کێوی و گیانلەبەری(ئاویی و وشکانی) بەهەموو جۆرەکانی بەمەبەستی قەرەبووکردنەوەیان لە کاتی ڕاوی نایاسایی.

د- سەپاندنی پێبژاردنی دارایی.

ماددەی (٤):

یەکەم: تەنها ڕێگە دەدرێت بەو کەسانەی کە مۆڵەتی ڕاویان هەیە لەکات و شوێنی دیاریکراو لەلایەن لیژنەوە.

دووەم: لیژنە جۆری تۆڕی ڕاوی ماسی بە خەسڵەتی تایبەت دیاری دەکات و نابێت فراوانی خانەکانی تۆڕ لە (٦)سم کەمتر بێت، وەنابێت بۆ هەرکەسێك ژمارەی قولابەکانی لە (١٠) قولاب زیاتربێ .

سێیەم: کڕین و فرۆشتن و بازرگانی کردنی گیانلەبەران بەپێی مۆڵەتی لیژنەی ڕاو و ڕێککەوتننامەی سایتس دەبێت.

چوارەم: دامەزراندنی باخچەی ئاژەڵان و کڕین و فرۆشتنی گیانەلەبەران بەپێی مۆڵەتی لیژنە دەبێت، پێویستە گیانلەبەرەکان بڕوانامەی پەسندکراوی (سایتس)یان هەبێت.

پێنجەم: پێویستە زیادکردنی گیانلەبەرانی کێوی لە ڕێی پیتاندنی دەستکردەوە بە ڕەزامەندی هەریەکە لە دەستەو بەڕێوەبەرایەتییە گشتییەکانی ڤێرتێرنەری و سامانی ئاژەڵ لە وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوە ئاویەکان بێت.

شەشەم: ئازادکردنی گیانلەبەران و باڵندەی کێوی و خشۆکەکان لەلایەن هەر لایەن و ڕێکخراوێك، بەرەزامەندی دەستە دەبێت.

ماددەی (٥): ئەمانەی خوارەوە قەدەغە دەبێت:

یەکەم : بەکارهێنانی چەك ڕەشاش وە نیوە ڕەشاش.

دووەم: بەکارهێنانی ڤڕکەری کیمیایی و ژەهرەکان.

سێیەم : بەکارهێنانی تەزووی کارەبا.

چوارەم: بەکارهێنانی چەکی سەرپڕ(قورمە) و هەموو جۆرە چەکێك کە کالیبرەکەی (٦)ملم یاخود (٢٤٠) ئینگلیزی کەمتر بێت بۆ ڕاوی شیردەرەکان یان هەر چەکێکی ڕێگە پێنەدراو بە بەکارهێنانی لەلایەن لایەنی پەیوەندیدار.

پێنجەم: ڕاوکردن بۆ شیردەرەکان و باڵندەکان لە کاتی دانیشتن لە سەنگەر نزیك کانیاوەکان و شوێنی ئاو خواردنەوەیان.

شەشەم: ڕاوکردن لە کاتی جووت بوون و زاوزێ بۆ شیردەرەکان لە ڕێکەوتی (٢/١٠)ی هەموو ساڵێك تا (٩/١٠) بۆ گیانلەبەرە شیردەرەکان.

حەفتەم: ڕاوی باڵندە بە هەموو جۆرەکانی کێوی و کەنار ئاوی لەکاتی زاوزێ و زیادبونیان لە ڕێکەوتی (٣/١٠)ی هەموو ساڵێك تا (٩/١٠).

هەشتەم: ڕاوکردنی پڵنگ و مامز و ئاسك و مەڕ و بەرانە کێوی و وورچ و کەمتیار و جۆرەکانی تری ئاژەلە دەگمەنەکان کە مەترسی لە ناوچونیان لە سەرە بەپێی لیستی (IUCN) جیهانی قەدەغەیە بەمەبەستی پاراستنی هاوسەنگی ژینگەیی.

نۆیەم: بەکارهێنانی چەکێك کالیبرەکەی (٦) ملم یاخود (٢٤٠)ی ئینگلیزی.

دەیەم: هەموو جۆرە ڕاوکردنێك یەك کاتژمێر پێش خۆرئاوابوون و کاتژمێرێك پێش خۆرهەڵاتن .

یازدەم: بە کارهێنانی ئوتۆمبێل و رووناکی دەستی یان رووناکی بەهێز.

دوازدە: بەکارهێنانی هەموو جۆرە داوێك و تەلە و تەپکە (خفك) و تۆری هەوایی باڵندە و تەزووی کارەبا مادە قڕکەرە کیمیایەکان و مادە تەقینەوەکان وە بەستنی سەدد و بەربەست .

سێزدە: بە زیندوویی گرتنی هەموو گیانلەبەران و باڵندە کێویەکان و بەچکەکانیان.

چواردە: تێکدانی هێلانەی باڵندەکان و هەڵگرتنی هێلکەکانیان .

پازدە: بەزیندووگرتنی هەموو جۆرە بازێك و باڵندە ڕاوکەرەکان قەدەغەیە.

مادەی (٦):

یەکەم: لیژنە ساڵانە کاتی ڕاو و جۆری گیانلەبەرانی ڕێگە پێدڕاو دیاریدەکات بەپێی بارودۆخی سروشتی و ژینگەیی و دۆخی زیادبوونی گیانلەبەرە وشکاوی و ئاوییەکان.

دووەم: ڕاوی گیانلەبەری ڕێپێدڕاو بۆ مۆڵەت پێدڕاوان لەوکاتانەی کە لە خوارەوە دیاریکڕاوە:

أ- ڕاوکردنی مڕاوی ساڵانە لە (٩/١٠) تاکو (٣/١٠).

ب-ڕاوی کەو وسوێسکە و قەتێ و کۆتر لە (٩/١٠) تاکو (٢/٢١)ی هەموو ساڵێك .

ج- ڕاوی کەروێشك لە (١٠/١) تاکو (٢/١) ساڵانە لە دوو کەروێشك زیاتر نەبێت.

سێیەم: پێویستە ژمارەی باڵندەی ڕێگەپێدڕاو بە ڕاوکردن لە (٥)دانە زیاتر نەبێت.

چوارەم: لیژنە بۆی هەیە چاوبخشێنێتەوە بە ڕێکەوتی ئاماژە پێکڕاو لە بڕگەی دووەم لەو مادەیە بەپێی بارودۆخ.

مادەی (٧):

یەکەم: ڕێگەنادرێت بە ڕاوکردنی ئاژەڵی کێوی تەنها دوای مۆڵەت وەرگرتن نەبێت بەپێی حوکمەکانی ئەم ڕێنماییە.

دووەم: پێدانی مۆڵەتی ڕاوکردن لەلایەن فەرمانگەی ژینگەی پارێزگاو ئیدارە سەربەخۆکان، بەجۆرێك ڕاوکردنەکە لە سنوری ئەو پارێزگایە دەبێت کە مۆڵەتەکەی پێداوە.

سێیەم: پێدانی مۆڵەتی ڕاو تەنها بۆ یەك جۆر گیانلەبەر دەبێت.

چوارەم: مەرجە بۆ بەدەستهێنانی مۆڵەت داواکاری پێشکەشی فەرمانگەی ژینگەی پەیوەندیدار بکرێت لە پارێزگاکەیدا، پێویستە ئەمانەی لەگەڵ هاوپێچ کرێت:

أ- وێنەیەك لە ناسنامەی باری کەسێتی یان کارتی نیشتمانی.

ب- بەڵگەنامەی مۆڵەتی چەکی ڕاو کە لەلایەن وەزارەتی ناوخۆوە ڕێگە پێدراوە و ناویان هاتووە بۆ ئەم مەبەستە.

ج- ڕەزامەندی وەزارەتی ناوخۆ.

د- واژووکردنی بەڵێننامە لە لایەن داواکارەوە بۆ وەرگرتنی مۆڵەت بەپێی مەرج و ڕێنماییە ژینگەییەکان.

پێنجەم: پێویستە فەرمانگەی ژینگە وەڵامی داواکاریەکە بداتەوە، لەماوەی (٢٠) ڕۆژ دوای ووردبینی لە ڕۆژی وەرگرتنی داواکارییەکە، دوای ڕەزامەندی پێی رادەگەیەنرێت لەگەڵ پێدانی کارتی ڕێگە پێدان بە ڕاوکردن.

ماددەی (٨):

یەکەم: ماوەی مۆڵەت پێنج ساڵ دەبێت لە ڕۆژی دەرچوونی.

دووەم: پێویستە خاوەن مۆڵەتی ڕاو ساڵانە کارتی مۆڵەتی ڕاو نوێبکاتەوە، ڕێگەی ڕاوی پێنادرێت ئەگەر کارتی مۆڵەتەکەی بەسەر چوبێ.

سێیەم: ڕێگە پێدان و قەدەغەکردن و نوێکردنەوەی کارتی ڕاوکردن لەلایەنی پەیوەندیدار بۆ چەند وەرز و ساڵێك بەپێی بارودۆخ دەبێت.

چوارەم: پێویستە لەکارتی ڕاوکردن نرخ و جۆری ئاژەڵی ئاماژە پێکراو دیاری بکرێت بەپێی دیاریکردنی لیژنە.

ماددەی (٩):

یەکەم: بەپێی حوکمەکانی ماددەی چل و دوو لە یاسای چاککردن و پاراستنی ژینگە لە هەرێم کوردستان- عێراق ژمارە (٨) ساڵی ٢٠٠٨ سزا دەردرێت، هەرکەسێك یەکێك لەم کارانەی خوارەوە ئەنجام بدات:

أ- ڕاوکردنی بێ مۆڵەت و نەبوونی کارتی مۆڵەتی ڕاوکردن یان ڕاوکردن لە دەرەوەی سنوری دیاریکراودا یانیش دوای بەسەرچوونی ڕیکەوتی کارتی ڕاوکردن.

ب- ڕاوکردن لەکاتی وەرزی زاوزێکردنی گیانلەبەران و دانانەوەی هێلکە کە لەلایەن لیژنەی ڕاو ڕادەگەیەندرێت.

ج- تیکدانی هێلانەی باڵندە.

د- هەناردەکردنی گیانلەبەرانی کێوی بۆ دەرەوەی هەرێم بەبێ ڕەزامەندی دەستە.

هـ: هەر فەرمـانبەرێکی ژیـنگە یـان هێزەکـانی پاراسـتنی ژیـنگە یـان پۆلیسـی دارسـتان و ژیـنگە هەڵبسـتێت بە ڕاوکردنـی گیـانلەبەران یـان خـۆی ئەنجـامی بـدات یـان هاوبەشـی بکـات بە بەکارهێنانی سیفەتە فەرمانبەرییەکەی.

دووەم: دیـاریکردنی پێبـژاردن بەپێـی خشـتەی هـاوپێچکراو لەگەڵ ئەم ڕێنمـاییەدا سـەبارەت بەو گیانلەبەرانەی ناویان هاتووە.

سێیەم: سـزاکە دوو بەرامـبەر دەبێـت لەکـاتی دووبـارەکردنەوەی کـارەکە یـان ڕاوکـردن لەنـاوچەی پارێزراوی سروشتی یان ئەو ناوچانەی پێشنیازکراون بۆ پارێزراوی سروشتی.

چوارەم: دەستبەسـەرداگرتنی هەمـوو هۆیەکـان و ماددەکـانی بەکارهـاتوو لە ڕاوکردنـی ڕێپێـنەدراو دادەگیرێت، وە مادده تەقێنەرەکان وەکو چەکی نایاسای (ڕێپێنەدراو) بەپێی کۆنووسی نیزامی ڕادەستی وەزارەتی ناوخۆ دەکرێت.

ماددەی (١٠):

ڕێـگە دەدرێـت بەم لایەنـانەی پسـپۆڕن بە تـوێژینەوەی زانسـتی پسـپۆڕی و گشـتی لەسـەر ژیـنگەو گیانلەبەران و باڵندەی کێوی و یان هەڵگرتنی هێلکەی باڵندە لە لایەن دەستەو فەرمانگەکانی.

ماددەی (١١):

هەڵسوکەوت لەگەڵ گیانلەبەرانی کێوی (ڕێوی و گورگ بەراز...هتد) دەبنە سەرچاوەی تێکدان و زیان گەیاندن بەرهەمی ئاژەڵی و ڕووەکی بە هاوکاری لەگەڵ وەزارەتی کشـتوکاڵ و سـەرچاوەکانی ئـاو و وەزارەتی ناوخۆ.

ماددەی (١٢):

ئەو بـڕە پـارانەی بەدەسـت دەهێنریـت لە پێبـژاردن و ڕەسـم، لە لایەن دەسـتەو فەرمانگەکـانی دەگەڕێتەوە ژمێرەی سندوقی ژینگە بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی دارایی و ئابووری .

ماددەی (١٣):

هاریکاری لە نێوان پێشمەرگەی پاراستنی ژینگەو بەڕێوەبەرایەتی پۆلیسی ژینگەو دارستان لە هەرێم و دەسـتەی ژیـنگەو گشـت دام و دەزگـا سـەربازییەکانی تـر، بەمەبەسـتی کەمکـردنەوەی زیانەکـان و هەڵسوکەوت کردن لەگەڵ سەرپێچی کارانی ئەم ڕێنماییە.

ماددەی (١٤): خشتەی هاوپێچکراو بەشێك دەبێت لەم ڕێنمایە.

ماددەی (١٥): ڕێنمایی ژمارە (١) ی ساڵی ٢٠١٥ هەڵدەوشێتەوە دوای بەرکاربوونی ئەم ڕێنماییە.

ماددەی (١٦):

ئەم ڕێنمایە لە ڕێکەوتی بڵاوبوونەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمی (وەقایعی کوردستان) کاری پێدەکرێت.

ئەندازیار/ عبدالرحمن صدیق

سەرۆکی دەستە

پاشكۆی (١)

ئاژەڵە كێویەكان (الحيوانات البرية)

ژ	ناوی كوردی الاسم الكردی	ناوی عەرەبی الاسم العربی	ناوی ئینگلیزی الاسم الاینكلیزی	ناوی زانستی الاسم العلمی	نرخی یەك دانە بەدینار سعر العدد الواحد بالدينار
١	پڵنگ	نمر	Leopard	Panthera pardus	١٠ مليون
٢	تاژ پلنگ	فهد	Cheetah	Acinonyx jubatus	١٠ مليون
٣	وورچی قاوەیی	الدب البنى	Brown Bear	Ursus arctos	١٠ مليون
٤	وورچی رەش	الدب الاسودالاسيوى	Asian Black Bear	Ursus thibetanus	١٠ مليون
٥	شقر - شوكا	انثى الايل	Roe Deer	Capreolus capreolus	١٠ مليون
٦	ئاسك	غزال	Jebeer Gazelle	Gazella bennettii	١٠ مليون
٧	مامز	غزال	Goitered Gazelle	Gazella subgutturosa	١٠ مليون
٨	مەر و بەرانی كێوی	الخروف البرى	Wild Sheep	Ovis orientalis	١٠ مليون
٩	كەڵ و بزنە كێوی	الماعز البرى	Wild Goat	Capara aegagrus	١٠ مليون
١٠	پشیلەی كێوی	القط الوحشى	Wild Cat	Felis i silvestris	١مليون
١١	پشیلەی كاراكال	القط الوشق	Caracal	Caracal caracal	١مليون
١٢	بەراز	خنزير	Wild Boar , pig	Sus scrofa	٥٠٠.٠٠٠
١٣	رێوی	ثعلب	Common Fox	Vulpes vulpes	٣٠٠.٠٠٠
١٤	رێوی بیانی	ثعلب الرمل	Sand Fox	Vulpes rueppellii	٥٠٠.٠٠٠
١٥	سیخور	دعاج	Indian Crected Porcupine	Hystrix indica	٢٠٠.٠٠٠
١٦	سمورە	سنجاب	Persian Squirrel	Sciurus anomalus	١٠٠.٠٠٠
١٧	قارابەشە-گوركەن		European Badger	Meles meles	١٠٠.٠٠٠
١٨	ژوژك	القنفذ	Brandts Hedgehog	Paraechinus hypomelas	٥٠.٠٠٠
١٩	كەروێشك	الارنب	European Hare	Lepus europaeus	٢٠٠.٠٠٠
٢٠	سەگی ئاوی	الكلب المائى	European Otter	Lutra lutra	٥٠٠.٠٠٠
٢١	كەمتیار	ضبع	Striped Hyaena	Hyaena hyaena	٥٠٠.٠٠٠
٢٢	گورگ	ذئب	Wolf	Canis lupus	٥٠٠.٠٠٠
٢٣	چەقەڵ	واوى	Golden Jackal	Canis dureus	٥٠٠.٠٠٠
٢٤	مشكی خورما	فأر التمر	Indian Grey Mongoose	Herpestesed wardsii	٢٠٠.٠٠٠
٢٥	خشۆكەكان بە هەمووجۆرەكانیەوە	الزواحف بانواعها			١٠٠.٠٠٠